

QL
461
.R873
ENT

KOT-9 1902-5
1902- OKT.

QL
461
R873
ENT

Ent. Soc. Wash.

Dec 20, 1902

IX. kötet.

1902. október

8. füzet.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

különös tekintettel a hasznos és kártékony rovarokra

—*—

DR. BEDŐ ALBERT

DR. ENTZ GÉZA

DR. CHYZER KORNEL

DR. HORVATH GÉZA

KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTIK

A. AIGNER LAJOS ES CSIKI ERNŐ.

BUDAPEST, 1902.

A ROVARTANI LAPOK SZERKESZTŐSÉGE ES KIADÓHIVATALA

IV., MOLNÁR-UTCA 24

Megjelenik minden hónap első napján, július és augusztus havak kivételével
Előfizetési ára egész évre 8 kor.

Tartalom.

A méh és méhtetű együttélése. Irta <i>Lósy József</i> . I. 2 ábrával	153
A Nemeophila Metelkana története. Irta <i>A. Aigner Lajos</i> I.	156
Adatok Makó város faunájához. Irta <i>Halász Árpád</i> . I.	161
Szontagh Gyula. Irta <i>A. Aigner Lajos</i>	167

Különfélék :

A Botys sambucalis hernyói. Irta <i>D. E.</i>	168
Nola centonalis Irta <i>A. Aigner Lajos</i>	169
A Microgaster glomeratus coconjai. Irta <i>D. E.</i>	170
Újabb adatok a magyar bogárfaunához. Irta <i>Hajós József</i>	170
Rovarok a hazai muzeumokban	171
Báró Bornemisza Pál	172
A Magyar Nemzeti Múzeum rovargyűjteménye	172
Méhek a szalonban	172
Tarantela vadászat	173
Rovarok mint a telegraph rontói	173
Dr. Daday Jenő	173

Irodalom :

Kertész K., Tomala N., Bernhauer M. és Dániel J. közleményeinek ismertetése	174
---	-----

A kir. magy. Természettudományi Társulat állattani szakosztálya minden hónap első péntekén (VIII., Eszterházy-utca 16.) ülést tart. Vendégeket szívesen lát.

A budapesti entomologusok minden pénteken este a Muhr-féle vendéglőben (Kerepesi-út 44.) találkoznak.

Kedvezmény.

Az 1897., 1898., 1899., 1900. és 1901-iki teljes évfolyammal még szolgálhatunk. Új előfizetők fele áron kaphatjk. Az előbbi kötetekből csak egyes példány áll rendelkezésre; ezek következő áron kaphatók: I kötet 10 kor., II. kötet 6 kor., Az I. és III. kötetet készpénzben visszaváltjuk.

Az előfizetési összegek kiadóhivatalunkhoz (IV., Molnár-utca 24.) czimzendők.

Coleoptera-duplumaimat leginkább Székesfehérvár környékeről, óhajtanám más bogarakra elcserélni. Szíves ajánlatokat kérek.

Székesfehérvár.

Chinorányi Ede,
cist. főgymn. tanár.

Melléklet: Niepelt W. és Ortner árjegyzéke.

A méh és méhtetű együttélése.

Irta Lósy József.

I.

A *méhtetű* (*méhcsimbe*, *Braula coeca* Nitzsch.) a méheken élősködő különös koreslégy. Életmódjára nézve két merő ellentétes vélemény áll szemben egymással. A természethűvárok egyrésztől parasitának fogják fel; így Réaumur, Hoffmann, Kollar, Stern, Taschenberg, Egger, Vogel, Hess, Berlepsch, Assmuss, Klopffleisch, Kürschner, Girard és Müggenburg tisztán a méh magatartásából véve ítéletalkotásukhoz alapot, míg másrésztől kisebb számban Pérez, Bálint commensalista rovat látnak benne. Az első vélemény hívei a méhtetű táplálkozásának életmozzanatait nem figyelték meg, csak feltételezni tudták azt a módot, hogy a parazita, a méh izei közt levő lágy chitinhártyákat átszűrve, a gazdaállat életnedveit szívja ki. Az ellentétes nézetten álló két bűvár azonban már észrevette a méhtetű táplálkozásának mozzanatát és erre alapították véleményüket. Szerintük a méhtetű szipókájával a méh kinyújtott szájszervéből mézet szív ki és ezzel táplálkozik. Ennek módjáról azonban véleményt nem alkottak és valóságáról meggyőződést nem tudtak szerezni.

Mielőtt ezt a legfontosabb kérdést el akarnám dönteni, kiemelőnek tartom azt a feltűnő jelenséget, hogy a méhtetű különösen a méhanyán, a királynén tartózkodik a legnagyobb számban, míg a munkásokon és még inkább a heréken csak futólag időzik.

A méhtetűt három évig figyelemmel kísértem és életfolyásáról a következő képet alkottam magamnak: A fertőzött kaputárban áttelelő méhtetű a királynén, vagy a körötte nyüzsgő méheken tartózkodik és az első tavaszi napok beálltával szaporítani kezd, s ezt mérsékelt kis arányban egész nyár utójáig folytatja. A felszaporodott parasiták — mert később kifejtett oknál fogva így nevezhetem őket — akkor hagyják el a méhanyát, akkor szélednek el a dolgozókon, mikor azok az anya petéiből kikelt fiasítást etetik. Minden nevedező raj etetésénél ott vannak

és a dolgozók hátán futkározva szipókájukból lopogatnak abból a táplálékból, melyet azok az álczák számára a lépsejtebbe csurgatnak. Mikor a raj etetése megszűnik, visszatérnek az anyához, melyet ezer méh között fel tudnak ismerni és kiválasztani. Az utolsó rajzás után július végén, augusztus elején mind az anyára telepszik, hogy a nemek itt össze találkozzanak és párosodjanak. Ősszel legtöbb tetű azért az anyaméhén található és számuk folyton növekszik, mert november végéig ugyancsak nagy mértékben megszapornodnak és a fiatal tetű is mind az anyaméhre telepszik. Az anyaméh ilyenkor nagy veszélyben forog, mert a tetvek vagy annyira elgyöngítik, hogy a telet nem bírja ki, vagy még azon ősszel elpusztul. A méhanyát kivételes nagyfokú fertőzés alkalmával, a mely csak tisztátalanul tartott kaptárban, különösen kasokban eshetik meg, még a nyár folyamán megölhetik a tetvek, a minek következménye a raj álmányasága, elzüllése, vagy megszökése lehet.

2. ábra. Méhtetűvel fertőzött méhkirályné. Egy méh kinyújtott szájszerveinél látható. (Nagyon keveset nagyítva, Lósy eredeti rajza)

A méhtetű életmódjának e rövid vázlatában is észrevehető az az érdekes jelenség, hogy élete a méhkirályné életével összeforrt. Ha kevés a méhtetű és táplálékot más helyen nem bír magának szerezni, a királynét keresi fel; a hím és nőtény, ha ismeretségekötésre helyet keres, azt is a királyné torán találja meg.

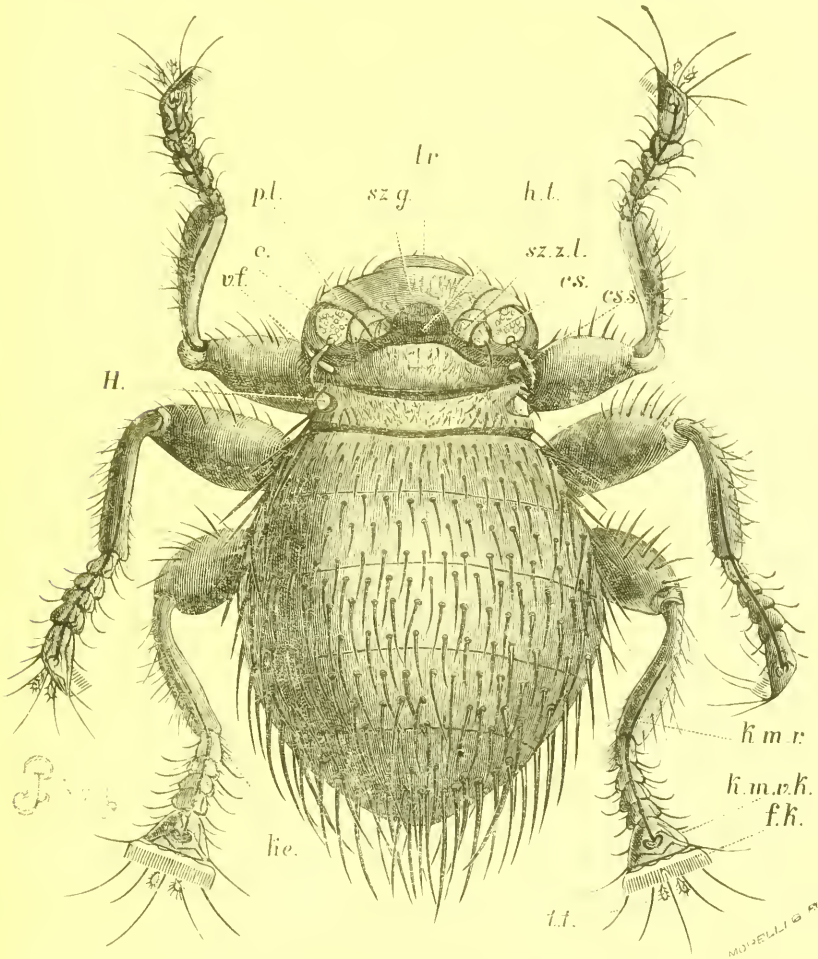
A két állat életnyilvánulásaiban összealkalmazkodott, a mi egyenes következménye annak, hogy szervezetükben is correlatív viszonyban, összealkalmazkodásban vannak.

Már a méhanya testének nagysága és alakja is jobban megfelel a Braulának, mint a zömök, apró munkásméhé, mert térdével, lábszárával, karmával nem éri el és nem sodorhatja válláról úgy, mint a hogyan az a szembetűnő módon kapálódzó, védekező munkásméhnek néha sikerül. Az anya tunyasága, lassúsága is kedvez a tetűnek. Mindez azonban csak kedvező körülmény és mitsem magyaráz. Annál többet mond a méhek szájszerveinek összehasonlítása és szembeállítás a méhtetű szájszerveinek kiképződésével és sajátosságaival.

A munkás, a here és a királyné szájszerveinek fejlettségében úgy a tökéletesség, mint az ivari jellegek szempontjából lényeges különbségek ismerhetők fel. A here szájszervei a legtökélet-

lenebbül kifejlődöttek, a munkásoké a legtökéletesebben. A herée úgy, hogy rövid életideje alatt kevés táplálékszerzésre van képesítve és a méhtetű kívánalmainak meg nem felel. A munkásé úgy, hogy csak teljes kinyújtásában férhet hozzá a parazita, ha kedvező pillanatban meglepi, különben gyorsan visszavonható és az alsó állkapcsok hüvelyébe rejthető, a mikor a méhtetű már hozzá nem

I. ábra. A méhtetű (*Braula correa* Nitzsch.) Lósy J. eredeti rajza.

férkőzhetik. A méhanyáé pedig ezek között úgy áll, hogy a méhtetű a legkönnyebben fér hozzá és az anyaméh ettől a kellemetlenségtől a legnehezebben védheti azt meg.

A méhtetű szájrészének kialakulása, azok ezé irányos idomulása és élettani működésük sajátosságai, valamint nagyságuk mind

a parazita életmódjának kíváncsiak szerint hozzá idomultak a méhanya szájszerveinek részeihez.

Csak a vázlatot adja meg az a phylogenetikai vonatkozás, mely rokonságot tüntet fel az alakjában is nymphaszerű *Braula coeca* és, nem a legyek közt, a hol eddig keresték, hanem a *Hemiptera homoptera* között. Az individuális ontogenetikai viszonyok részletes kidolgozásában a méhanya szájszervének specificumai voltak az irányadó tényezők, ezek között kivált a melléknyelvek (paraglossa) felső nyújtványának hossza, más szóval az ezek között előálló rés nagysága; a nyelv hátán levő ízlelő árok hossza; a nyelvtövi tájék fölött levő védő alsó állkapcsok alakja, nagysága és belső szélük vonulata; az ajaktapogatók érzékeny felső hártájának kifejlődése és belül a nyelvtő helyzete; a fej hátsó részében és a torban levő *Siebold*-féle II és III. mirigynek és gyűjtő edényüknek, az ampullának fejlettsége, valamint kivezető tölcéses, rugalmas csatornájának, a nyálkakilövelőnek szerkezete.

A Nemeophila Metelkana története.

Irta A. Aigner Lajos.

I.

A *Nemeophila Metelkana*-nak, ennek a specifikus magyarországinak mondható szép lepkének igen érdekes a története és életmódja.

Felfedezője Metelka Ferencz dabasi gyógyszerész, ki Frivaldszky Imre buzdítása folytán szenvedélyesen űzte a rovarászatot s a Dabas környékén elterülő nedves réteken és turjánokban, valamint a közeli puszta-peszéri erdős buczkákban több ritka és részben hazai faunákra új rovarot talált; minők: *Dianthoecia silenae* Hb., *Meliana flammea* Curt. és *Aspidea celsia* L. bagoly-pillék, a *Chlaenius sulcicollis* Payk. futrinka és *Onconotus Servillei* Fisch. szöcskefaj, mely különben csak a Balkánban és Déli-Oroszországban fordul elő.

Metelka a gyűjtött rovarokat több éven át kizárólagosan Frivaldszky Imrénnek szállította, a ki ennek fejében Budapesten tanuló fiát teljes ellátásban részesítette.

Az 1859. év folyamán Metelka valami szövő-lepkének a hím-példányát nevelte előtte ismeretlen hernyóból, melyre ennél fogva

nem is fordított különös figyelmet. Minthogy a lepkét nem ismerte, azt meghatározás végett előbb Budapestre Frivaldszky Imrénék, majd Bécsbe Lederer Gyula jeles lepkésznek küldte. Ez utóbbi a lepkében új *Nemeophila*-fajt ismert fel s azt leírván, a felfedező tiszteletére *Metelkana*-nak nevezte el.¹⁾ Metelka csakhamar felfedezte a lepké nőtényét, valamint a hernyó életmódját is és azóta évről-évre fogta a lepké több példányát és tenyésztette számos hernyóját. Mivel pedig az állat, jó ár mellett is, igen kelendő volt, annak életmódját szorgosan titkolta és még legjobb embereinek sem árulta el.

Ezek közé tartozott első sorban Frivaldszky Imre, kit szerfölött bántott és bosszantott az, hogy a féltett titkot meg nem tudhatja. Ennélfogva feltette magában, hogy annak saját emberségéből is rájön a nyitjára. Ezélből, tudván, hogy Metelka az állatot Dabas környékén gyűjti, 1864-ben kora tavasszal Emich Gusztávval, ki akkoriban szintén nagy buzgalommal gyűjtötte a lepkéket, kirándultak Dabasra s ott két napot töltöttek. Hoztak is magukkal egy hernyót, melyet Emich nagy gonddal nevelt. Egy szép napon ellátogatott hozzá Pável János, a Nemzeti Múzeumnak ép akkor kinevezett és csak legközelebb (1901) elhunyt buzgó gyűjtője, kit azzal az örömhírral fogadott, hogy Imre bácsival megtalálták a *Metelkana* hernyóját. A növény, mely a hernyó táplálékaul szolgált, vízzel telt üvegedénybe volt helyezve és tüllel bevont sodronyboritékkal lefedve. Ezt a készüléket „papsapkának“ nevezték s a ritkább hernyók egyes példányait szokták ilyen alatt nevelni. Pável megtekintette a hernyót s azonnal kimondta rá, hogy az nem más, mint a közönséges *Arctia caja*nak első vedlés után lévő hernyója, a milyent akár a Gellérhegyről is hozhat eleget. Szavai nagy megütközést keltettek ugyan, de még az nap kiment a Gellérhegyre és hozott onnan vagy hat darab ugyanolyan hernyót. Mindazonáltal felnevelte Emich a dabasi hernyót s a végén kiderült, hogy csakugyan *Arctia caja* fejlődött ki belőle.²⁾

Nem jobban járt Anker Lajos budai lepkész, ki szintén jó viszonyban volt Metelkával, kit titkai miatt annyira zaklatott, míg az végre közölte vele a hernyó keresésének módját, de félrevezetésül — helytelenül, mint az egyébiránt a régibb rovarászoknál általános divat volt. Metelkának azonban némi oka is volt

¹⁾ Wiener Entomolog. Monatsschrift 1861. p. 162. Tab. 3. Fig. 12. — Ujra leírta Frivaldszky Imre: Jellemző adatok Magyarország faunájához. Pest, 1865. p. 146–147. Tab. 4. Fig. 6.

²⁾ Pável János jegyzeteiből.

Ankerrel szemben a bizalmatlankodásra. A peszéri buczkákban ugyanis találkoztak egy ízben és Anker kérdésére előmutatta Metelka a talált hernyókat, melyeket amaz dobozostul együtt kiűtött a kezéből, azzal, hogy «ez csupa szemét!» Ezzel el is váltak, de Metelkában Ankernek ez a furcsa magaviselete gyanút keltett. Lesbe állt tehát egy bokor mögé és ime: Anker csakugyan hámmarosan visszatért ama helyre s az eldobott hernyókat gondosan összekeresgélte. Volt-e köztük a keresett faj hernyója, az kérdés. Elég az hozzá, Anker Lajos — jegyzetei szerint — 1863-1864-ben május első felében a budapesti kincstári erdőben vélte megtalálni a *Metelkana* hernyóját, még pedig Galiumon vagy annak közelében fűszálon. Hely, idő és tápláló növény azonban arra vall, hogy nem a *Metelkana*, hanem talán a *Nemophila russula* vagy az *Arctia maculosa* hernyóját találta. Jegyzeteiben nincs is már szó a *Metelkanáról* s azt Budapest környékén tudtommal más sem fogta.

A titok után sovárgott Pável János is; de megelégedett azzal az 1878-ban nyert ígérettel, hogy azt Metelka, halála esetén, örökben rá fogja hagyni.

Szerencsésebb volt e tekintetben Váγγελ Jenő buzgó fiatal lepkész. Ez 1879-től kezdve évenként ismételten, még pedig — vasút hiányában — gyalogszerrel felkereste Metelkát, ki őt annyira megkedvelte, hogy még féltett titkát is rábizta ugyan, de csak azzal a szigorú kikötéssel, hogy azt, a míg ő él, senkivel sem közli. Sőt egyéb rovarászati feljegyzésein kívül a *Metelkana* termőhelyének és átalakulási viszonyainak pontos leírását végrendeletileg is neki hagyományozta.

Annyira rajongott az öreg úr az ő állatjáért, melynek sikerült olajfestésű ábráját a család ma is kegyeletesen őrzi, hogy ha megbízott gyűjtői annak hernyóját hozták, akkor, a midőn már maga nem gyűjthette azt, reszketett az örömtől s az állatokat a kitelhető legnagyobb gondnal, szinte dédelgetve ápolta és gondozta.

Váγγελ pedig hűségesen megtartotta fogadalmát és még Metelka halála után — mely 1885-ben következett be — annak életrajzában³⁾ is csak annyit jegyzett meg a *Metelkanára* vonatkozólag, hogy azt Metelka a Dabas és Gyón között elterülő réteken fedezte fel; egyúttal kilátásba helyezte, hogy ama lepke életmódját legközelebb közzéteszi.

Ennek a következő éven meg is felelt. ⁴⁾ Ebbeli közlésében sietette őt Demaison L. francia lepkész, ki 1885-ben Francia-

³⁾ Rovartani Lapok II. 1885. 129—131.

⁴⁾ Rovartani Lapok III. 1886. 123—125. 1

országban, Reims vidékén, Sillery falu közelében egy mocsarban a *Metelkana* hernyójának két példányát találta, lepkévé fölnevelte s ez érdekes felfedezését közzé is tette.⁵⁾

Ez a felfedezés annyiban nevezetes, mert első és egyedüli eset arra, hogy a *Metelkanara* hazánk határain kívül ráakadtak volna. A kelet-szibériai Amur mellékein előfordul ugyan egy hasonló lepke-alak, melyet Bremer 1860-ban fedezett fel és *Nemophila flavida* név alatt önálló fajként le is írt; ⁶⁾ de habár ennek rajza a *Metelkana*étól kissé eltű, színe is jóval világosabb, mégis ahhoz tartozik. Ennélfogva már Demaison ajánlotta, hogy az *var. amurensis* névvel, a *Metelkana* fajváltozatának tekintessék.

Még tovább mentek e tekintetben Staudinger és Rebel. Az új lepkékatalogusban úgy a *russula*, mint a *Metelkana* fajokat a *Nemophila* (most *Parasemia*) genustól elkülönítették s az előbbit *Sanio* L. néven a Hübner-féle *Diacrisia* nemhez, a *Metelkanát* pedig a Butler-féle *Rhyarioides* genushoz sorozták és a Bremer által leírt *flavidát* — nem eléggé indokoltan — amannak csak synonymjaként említik fel. Ez a világosabb alak egyébiránt előfordul az Amur vidékén kívül, Koreában és Japánban is. Ugyanezek a helyeken, valamint Khinában szintén előfordul egy más, hasonló színezetű lepke, melyet ugyancsak Bremer írt le,⁷⁾ még pedig *amurensis* név alatt; de az jóval nagyobb és élénkebb színű, mint a *Metelkana* s azzal egyáltalán össze nem téveszthető.

A *Metelkana* pedig időközben letűnt a szemhatárról. Egyik-másik rovarkereskedő jegyzékében ott szerepelt a neve ugyan, de ha megrendelték, nem volt kapható s az újabb budapesti lepkészek egyikének gyűjteményében sem volt meg. Mióta a felfedező elhunyt, örököse dr. Váγγελ Jenő pedig a lepkészettel felhagyott, nem is törődött többé az állattal senki sem.

Végre a múlt század 90-es éveinek elején felbuzdult két budapesti lepkész, dr. Uhryk Nándor és Kosztalászló kik dr. Váγγελ Jenő útbaigazítása nyomán keresték a hernyót a Dabashoz közel fekvő ináresi pusztán; de nem megfelelő talajon kutatván, nem akadtak rá.

Ez a balsiker csak fokozta kíváncsiságomat, melyet régóta tápláltam és elhatároztam, hogy a hernyó kutatására magam is.

⁵⁾ Bulletin de la Société Entomol. de France 1886, p. LIV.

⁶⁾ Bulletin de l'Académie Imp. de Sciences de St. Petersburg III. 1861 477. és Mémoires de l'Acad. Imp. de Sciences de St. Petersburg 1864 p. 59. Tab. 4. Fig. 4.

⁷⁾ Mémoires de l'Acad. de Sciences de St. Petersburg 1864. p. 39. Tab. 3. Fig. 16.

vállalkozom. Ugyancsak Vá n g e l t ő l kértem útbaigazítást, de az igen általános volt, úgy hogy annak nyomán bajos lett volna az óhajtott állatot megtalálni. Szerencsésebb voltam dr. U h r y k N á n d o r kíséretében Dabason a felfedező vejénél, R á t z J ó z s e f gyógyszerésznél, ki a legszivesebben nyújtott felvilágosítást, a mennyire neki a *Metelkana*-hernyó életmódjáról és termőhelyéről tudomása volt; sőt elhivatott egy embert is, ki még *Metelka* részére gyűjtötte a hernyót, s ennél fogva pontosan tudta, hol és miként kell azt keresni. Másnap hajnalban kimentünk ezzel az emberrel a Sári és Pusztá-Babád közt elterülő turjánba, a hol állítólag a legtöbb hernyó szokott akadni. De bárha emberünk térdén fölül járt is a nádasban, mi meg a parton tűvé tettünk minden fűszálat, *Metelkana*-hernyót nem találtunk: július eleje lévén, elmúlt az ideje!

Ezen okulva, a következő év június elején fiatal lepkész segédemmel, U h l J ó z s e f-fel és *Metelka* régi gyűjtőjével újra kimentünk Pusztá-Babád felé s úgy a turjánban, leginkább nádon, mint a parti növényzeten csakugyan találtunk is szépszámú hernyót, de ezeket ép oly kevésbé sikerült felnevelnem, mint a harmadizben, ugyancsak június elején említett segédemmel gyűjtöttöket, mivel nem megfelelő nyövényt nyújtottam nekik végig; de különben is lakásom a tenyésztésre egyáltalán nem volt alkalmas.

S ez után a háromszori kudarez után egyelőre abban is hagytam a további kutatást.

Az elejtett fonalat P á v e l J á n o s vette fel. Ugyanis 1899. április 25-én U h l J ó z s e f, ekkor már a Nemzeti Múzeumnál praeparator-segéd kíséretében kiment Dabásra s onnan azonnal a babádi pusztára, a hová dél felé érkeztek. Sokáig eredménytelenül keresték a hernyót; végre elővették a meritő bogárhálót s azzal csakugyan sikerült a növényzetről egy példányt hálózni, a mely épen az első vedlésen tülesett. Második alkalommal, május 13. és 14-én, már a vízben járva keresték a hernyót, mely ekkor a második vedlés állapotában volt. Ugyanúgy tettek május végén és június elején, midőn B a r t k ó J ó z s e f szintén muzeumi praeparator-segéddelel az immár harmadik vedlés alatt álló hernyót gyűjtötték — vérük árán; mert a turjánban való járkálásnak az a kellemetlen oldala van, hogy a tömérdek pióczának, érzékeny csípését nem lehet elkerülni.

Mind a négy kiránduláson összesen 24 hernyót gyűjtöttek s ezekhez járult még három, melyet a tápnövényért Babádra kiküldött B a r t k ó hozott. P á v e l mindamelllett még sem volt egészen biztos

benne, hogy valóban a *Metelkana* hernyóját gyűjtötték-e mindaddig, míg az első ízben (április 25-én) talált hernyóból, a mely 16-án bábozódott be, július 11-én ki nem kelt az első *Metelkana*-lepke, melyet azután július 25-ig még 21 példány követett (legtöbb 16-án).

Tizenöt évi szünet után tehát újra megkerült a lepke és fel volt fedezve tenyésztésének a módja. P á v e l azonban óhajtott volna a szabadban kifejlett lepkét is fogni, mert tulajdonképeni célja az volt, hogy annak a szabad természetben való fejlődését és viselkedését megfigyelje; de az, újabb kirándulás alkalmával, dacára minden fáradozásának nem sikerült. Ezzel P á v e l be is fejezte a *Metelkana*-kutatást.⁸

A tőle és Uhl Józseftől nyert útbaigazítás nyomán azonban Cerva Frigyes sziget-esépi gyűjtő 1900-ban és 1901-ben nagyobb számban tenyésztette az állatot, mely bizonyára minden hazai homokos talajú nádasban megtalálható.

Adatok Makó város faunájához.

(A Makón gyűjtött Coleopterák jegyzéke)

Irta Halász Árpád.

I.

A Nagy-Alföld déli részéből még mindig csekély faunisztikai adatunk van; különösen a Tisza-Maros szöge az a rész, a melynek róma vidékét kevés kutató méltatta figyelmére. Az egyhangú, erdőtlen lapály, melynek drága televényföldjét mindenütt az eke hasogatja, nem is nagyon csábítja ide az entomologust. Szakembereink közül csak Kuthy Dezső töltött néhány hetet Csanád-megye területén s a „Fauna Regni Hungariae” mező-kovácsnázi és mezőhegyesi adatai jó részben ezen gyűjtés eredményei. Csekélyebb számú adatot Makó város rovarvilágához dr. Fodor János fővárosi orvos, valamint e sorok írója szolgáltatott.

A makói gymnasium megnyitásával érlelődött meg bennem a környék állatvilága összegyűjtésének terve. A madarak után a bogarakra került a sor 1898-ban, s tanítványaim támogatásával öt év alatt sikerült is belőlük akkora gyűjteményt összeállítanom, a mely a szomszédos Szeged vidékéről a néhai Vella y Imre által

⁸ Pável szándéka volt e tárgyban telet tapasztalatait közzétenni, de ebben is meggátolta a halál. Hátrahagyott jegyzeteit a jelen dolgozatomban felhasználtam.

közzétett adatoknál (1206 faj) is tekintélyesebb számmal járul hozzá az Alföld állatainak ismertetéséhez, a mennyiben 56 család keretében 507 genust és 1262 fajt, illetőleg fajtát ölel fel.

Ezek közül azonban 25 faj hiányzik a makói állami főgymnasium gyűjteményéből. Hogy a jegyzékbe mégis belekerültek, annak oka a *-gal jegyzetteknel az, hogy a „Fauna Regni Hungariae”-ban fel vannak sorolva Makóról, a **-gal jelzettek pedig olyan eltűnt fajok, a melyeket 1876–80 közt még nem egyszer gyűjtöttem, de az utolsó öt évben újra feltalálnom nem sikerült; a minnek oka a vidék arculatának átalakulása s főként a város területén volt erdők kiirtása és az ártér jó részének művelés alá vonása.

A szakembert több helyen meglepi egy-egy nem várt hegyvidéki alak felbukkanása, pedig annak, hogy ezek Makón előfordulnak, elég természetes magyarázata az az élénk tutaiforgalom, mely Erdély bércezes vidéke és a Maros alsó völgye közt fennáll s természetes szállító eszköze állatnak, növénynek egyaránt

Különben a felsorolt fajok legnagyobb része épen a Maros árteréből való, mivel itt maradt meg a talaj a maga feltöretlen eredetiségében, Kisebb része a terméketlen szikes helyekről származik.

Adataim helyesbítéseért hálás köszönettel tartozom Dr. Horváth Géza úrnak, a M. N. Muzeum állattári osztálya főnökének, a ki előzékeny szíveséggel engedte meg, hogy kétes fajaimat az országos gyűjteménnyel összehasonlíthassam, továbbá Csiki Ernő és Kuthy Dezső uraknak, kik a Caraboidea és Staphylinoida, illetőleg Curculionidae csoportot maguk approbálták és becses tanácsukkal lépten nyomon segítségemre voltak.

A fajok jegyzéke.

Cicindelidae. *Cicindela campestris* L., camp. var. *funbris* Strm., *hybrida* L., *arenaria* Fues. var. *sinuata* Panz., *littoralis* F., *germanica* L.

Carabidae. *Calosoma inquisitor* L., *sycophanta* L., *auropunctatum* Herbst. *Carabus granulatus* L., *cancellatus* Hl., *Ullrichi* Germ., *convexus* F. *Leistus ferrugineus* L. *Nebria livida* L. *Notiophilus palustris* Duft., *rufipes* Curt., *biguttatus* F. *Omophrou imbatus* F. *Blethisa multipunctata* L. *Elaphrus uliginosus* F., *liparius* L., *aureus* Müll. *Dyschirius nitidus* Schaum., *strumosus* Putz., *substriatus* Duft., *aeneus* Dej., *intermedius* Putz., *Bonellii* Putz., *globosus* Herbst., *globosus* Herbst. var. *ruficollis* Kol. *Clivina fossor* L., *collaris* Herbst., *ypsilon* Dej. *Broscus cephalotes* L. *Tachypus flavipes* L. *Bembidion striatum* F., *laticolle* Duft., *splendidum* Strm. *pygmaeum* F. var. *bilunulatum* Bietz., *lampros* Herbst., *lampros* Herbst. var. *properans* Steph., *dentellum* Thunb., *varium* Ol., *adustum* Schaum., *ripicola* Duft. var. *testaceum* Duft., *Andreae* F.

var. femoratum Strm., ustulatum L., minimum F., minimum F. var. latiplaga Chaud., articulatum Gyll., octomaculatum Goeze., fumigatum Duft., guttula F., biguttatum F., lunulatum Fourc. *Tachys* quadrisignatus Duft., fulvicollis Dej., bistriatus Duft., bistriatus Duft. var. gregarius Chaud., *Trechus* quadris-triatus Schrk. *Pogonius* riparius Dej. *Patrobis* atrofus Ström. *Platynus* obscurus Herbst., assimilis Payk., longiventris Mannh., livens Gyll., sexpunctatus L., viridicupreus Goeze. var. austriacus F., gracilipes Duft., lugens Duft., viduus Pz. var. moestus Duft., Dahli Borre, micans Nic., dorsalis Pont., *Dolichus* halensis Schall. *Calathus* fuscipes Goeze., erratus Sahlb., fuscus F., melanocephalus L., *Laemosthenes* punctatus Dej., *Sphodrus* leucophthalmus L. *Platyderus* rufus Duft., *Lagarus* vernalis Pz., *Poecilus* punctulatus Schall., marginalis Dej., cupreus L. var. affinis Strm., striatopunctatus Duft., puncticollis Dej., *Pterostichus* inquinatus Strm., inaequalis Marsh., macer Marsh., niger Schall., vulgaris L., anthracinus Illig., gracilis Dej., minor Gyll., interstinctus Strm., strenuus Pz., cylindricus Hbst., *Abar* carinatus Duft., *Stomis* pumicatus Pz., *Amara* similata Gyll., saphyrea Deg., aenea Deg., eurynota Pz., familiaris Duft., lucida Duft., sabulosa Dej., apicaria Payk., fulva Deg., consularis Duft., aulica Pz., *Zabrus* tenebrioides Goez., blapoides Creutz. *Ophonus* sabulicola Pz., punctatulus Duft., rufibarbis F., azureus F., azureus F. var. cribricollis Dej., maculicornis Duft., pubescens Müll., griseus Pz., hospes Strm., calceatus Duft., *Harpalus* aeneus F., aeneus F. var. limbopunctatus Fuss., psittaceus Fourc., cupreus Dej., rubripes Duft., latus L., luteicornis Duft., laevicollis Duft., pygmaeus Dej., dimidiatus Rossi., autumnalis Duft., serripes Quens., tardus Pz., anxius Duft., modestus Dej., picipennis Duft., rufus Brügg., *Pangus* scaritides Strm., *Anisodactylus* binotatus F., binotatus F. var. spureaticornis Dej., nemorivagus Duft., signatus Pz., *Diachromus* germanus L., *Stenolophus* teutonius Schrk., skrimshirani Steph. var. affinis Bach., discophorus Fisch., mixtus Hbst., *Acupalpus* flavicollis Strm., suturalis Dej., luteatus Duft., exiguus Dej., consputus Duft., *Badister* bipustulatus F., pel-tatus Pz., *Licinus* cassideus F. *Oodes* gracilis Villa *Chlaenius* tristis Schall., nitidulus Schrk., vestitus Payk., festivus F., **Dejeani Dej. *Chlaenites* spoliatus Rossi., *Callistus* lunatus G. *Panagaeus* crux maior L. *Lebia* cyanocephala L., chlorocephala Hoffm., crux minor L., humeralis Dej. *Metabletus* obscuroguttatus Duft., pallipes Dej. *Blechnus* glabratus Duft. *Dromius* quadrimaculatus L., nigriventris Thoms. **Polystichus connexus Fourc. *Drypta* dentata Rossi., *Brachinus* crepitans L., psophia Dej., explodens Duft.

Dytiscidae. *Haliplus* laminatus Schall. *Cnemidolus* caesus Duft. *Hyphydrus* ovatus L. *Hygrotus* inaequalis F. *Coelambus* impressopunctatus Schall., parallelogrammus Ahl., confluent F. *Bidessus* geminus F. *Hydroporus* bilineatus Strm., obliquesignatus Bielz., angustatus Strm., palustris L., planus F. *Noterus* clavicornis Deg., sparsus Marsh. *Laccophilus* variegatus Strm., obscurus Pz. *Agabus* bipustulatus L., uliginosus L., undulatus Schrk., femoralis

Payk. *Ilybius guttiger* Gyllh. *Liopterus ruficollis* Schall. *Rantus conspersus* Gyll., *adpersus* F., *exoletus* Forst. *Cymatopterus fuscus* L. *Hydaticus transversalis* Pont. *Graphoderes cinereus* L., *zonatus* Hoppe *Acilius sulcatus* L. *Dytiscus marginalis* L., *dimidiatus* Bergst., *circumflexus* F. *Cybister laterimarginalis* Deg.

Gyrinidae. *Gyrinus hungaricus* Seidl., *natator* Ahr.

Hydrophilidae. *Hydrous piceus* L. *Hydrophilus caraboides* L., *flavipes* Stev. *Limnoxenus oblongus* Hbst. *Hydrobius fuscipes* L. *Helochaers lividus* Forst., *griseus* F. (*punctatus* Sharp.), **dilutus* Er. *Philydrus maritimus* Thoms., *melanocephalus* Ol. *Cymbiodyta marginella* F. *Enochrus bicolor* Payk. *Anacaena limbata* F. *Laccobius minutus* L. *Limnebius nitidus* Seidl., *truncatellus* Thunb. *Berosus luridus* L. *signaticollis* Sharp. *Cercyon haemorrhoidalis* F., *lateralis* Marsch., *unipunctatus* L., *quisquilius* L., *pygmaeus* Hl. *Cryptopleurum crenatum* Pz. *Sphaeridium bipustulatum* F., *bipustulatum* var. *marginatum* F., *scarabaeioides* L. *Coelostoma orbiculare* F. *Helophorus nubilus* F., *micans* Fald., *griseus* Hbst., *aquaticus* L., **dorsalis* Marsh., *pumilio* Er., **Erichsoni* Bach., *granularis* L. *Hydrochus elongatus* Schall., *angustatus* Germ. *Ochthebius riparius* Hl., *margipallens* Latr., *bicolor* Germ., *marinus* Payk.

Parnidae. *Potamophilus acuminatus* F. *Parvus lutulentus* Er., *prolificornis* F.

Heteroceridae. *Heterocerus fenestratus* Thunb., *fuscus* Kiesw.

Staphylinidae. *Ocula puncticeps* Kr. *Ilyobates nigricollis* Payk., *forticornis* Lac. *Oxyptoda lividipennis* Steph. *Aleochara erythroptera* Grav., *fuscipes* F., *bipunctata* Ol., *tristis* Grav., *nitida* Grav. *Atemeles emarginatus* Payk. *Zyras collaris* Payk. *Myrmedonia limbata* Payk. *Drusilla canaliculata* F. *Bolitochara *bella* Märk., *obliqua* Er. *Gyrophaena fasciata* Marsh. *lucidula* Er., *manca* Er. *Tachinus humeralis* Grav., *scapularis* Steph., *laticollis* Grav., *subterraneus* L., *finetarius* Grav., *discoideus* Er., *elongatus* Gyll. *Tachyporus abdominalis* F., *solutus* Er., *chrysomelinus* L., *hypnorum* F., *atricipes* Steph., *macropterus* Steph., *nitidulus* F., *Conurus pubescens* Payk., *immaculatus* Steph., *bipunctatus* Grav. *Bolitobius pulchellus* Mannh., *pygmaeus* F. *Mycetoporus nanus* Er. *Astrapaecus ulmi* Rossi. *Quedius ochripennis* Mén., *fulgidus* F., *cruentus* Ol., *molochinus* Grav., *boops* Grav. *Crochilus maxillosus* L. *Leistotrophus murinus* L. *Staphylinus stercorarius* Ol., *fulvipes* Scop., *erythropterus* L. *Ocyptus olens* Müll., *nitens* Schrk., *edentulus* Block. *Tasgius ater* Grav. *Philonthus punctus* Grav., *intermedius* Lac., *laminatus* Creutz. *chalcone* Steph., *politus* L., *carbonarius* Gyll., *atratus* Grav., *debiilis* Grav., *discoideus* Grav., *dimidiatus* Sahlb., *corruscus* Grav., *ebeninus* Grav., *concinus* Grav., *immundus* Gyll., *sanguinolentus* Grav., *quisquiliarius* Gyll., v. *inquinatus* Steph., *varius* Gyll., *varius* Gyll. var. *hinaulatus* Grav., *cruentatus* Gmel., *varians* Payk., *agilis* Grav., *micans* Grav., *tenuis* F., *Leptacinus batycheus* Gyll. *Enlissus fulgidus* F. *Xantholinus punctulatus* Pk., *tricolor* F., *linearis* Ol. *Doliceon biguttulus* Lac. *Lathrobium geminum* Kr., *elongatum* L., *longulum* Grav., *pallidum* Nordm., *quadratum* Payk.,

terminatum Gravh., multipunctum Grav. *Achenium* ephippium Er., depressum Grav. *Medon* brunneus Er., bicolor Ol. *Scopaeus* debilis Hochh., minimus Er. *Stilicus* angustatus Fourc., subtilis Er., orbiculatus Payk., Erichsoni Fauv. *Astenus* filiformis Latr. angustatus Payk. *Paederus* littoralis Grav., fuscipes Curt., limophilus Er. *Stenus* biguttatus L., bipunctatus Er., incanus Er., circularis Grav., humilis Er., stigma Er. ater Mannh., morio Grav., buphtthalmus Grav., binotatus Ljungh., pallipes Grav., impressus Germ., *Oxyporus* rufus L. *Platystethus* cornutus Grav., alutaceus Thoms., spinosus Er., nitens Sahlb., arenarius Fourc. *Oxytelus* rugosus F., rugosus F. var. pulcher Gravh., insecatus Grav., piceus L., inustus Grav., sculpturatus Grav., complanatus Er., tetracarinatus Block. *Bledius* tricornis Herbst., atricapillus Germ., fracticornis Payk., dissimilis Er. *Comptoschilus* Heydeni Epp. *Coprophilus* striatulus F. *Anthophagus* caraboides L. *Lesteva* longelytrata Goeze. *Lathrinacum* atrocephalum Gyll. *Omalium* caesum Grav., iopterum Steph. *Sidonium* quadricorne Kby.

Pselaphidae. *Bryaxis* fossulata Reichb. *Rhyaxis* sanguinea L. *Tychus* niger Pk.

Scydmaenidae. *Cyrtoscydmus* pusillus Müll.

Silphidae. *Choleva* agilis Ill. *Nargus* badius Strm., anisotomoides Spence. *Scioldrepa* Watstoni Spence. *Cutops* fuscus Pz., affinis Steph., chrysomeloides Pz. *Necrophorus* germanicus L., humator Goeze., vespillo L., vestigator Hersch., vestigator Hersch. var. antennatus Reitt. *Asbolus* littoralis L., *Pseudopelta* sinuata F., rugosa L., thoracica L. *Aclypea* undata Müll. *Xylodrepa* 4-punctata Schreb. *Silpha* lunata F., obscura L. *Peltis* atrata L., atrata L. var. brunnea Hbst. *Ablattaria* laevigata F. *Agyrtus* castaneus Fröl.

Anisotomidae. *Colenis* immunda Strm. *Anisotoma* humeralis Kug.

Trichopterygidae. *Trychopteryx* atomaria Deg.

Phalacridae. *Phalacrus* finetarius F. *Olibrus* millefolii Payk., bicolor F. *Stilbus* atomarius L.

Erotylidae. *Engis* bipustulata Thunb. *Triplax* aenea Schall., lepida Fald. *Cyrtotriplax* bipustulata F. var. binotata Reitt.

Cryptophagidae. *Telmatophilus* sparganii Ahr. *Cryptophagus* pilosus Gyll., acutangulus Gyll. *Atomaria* linearis Steph., pusilla Schönh.

Lathridiidae. *Corticaria* pubescens Gyll., serrata Payk. *Melanophthalma* gibbosa Hbst.

Tritomidae. *Litargus* connexus Fourc. *Tritoma* quadripustulata L., picea F., *atomaria F.

Nitidulidae. *Cercus* pedicularius L. *Brachypternus* gravidus Ill., quadratus Strm., glaber Newm. *Carpophilus* rubripennis Heer. *Omosiphora* limbata F. *Epiraea* obsoleta F., florea Er. *Nitidula* bipunctata L., rufipes L., carnaria Schall. *Omosita* colon L., discoidea F. *Soronia* grisea L. *Pria* dulcamarae Scop. *Meligethes* brassicae Scop., symphyti Heer., obscurus Er., umbrosus Strm., maurus Strm., *difficilis Heer., egenus Er.

Trogositidae. *Nemosoma elongatum* L. *Tenebroides mauritanicus* L.

Colydiidae. *Ditoma crenata* F. *Bothrioderes contractus* F. *Cerylon histeroideus* F.

Cucujidae. *Liemophloeus testaceus* F., *Hyliota planatus* L. *Silvanus surinamensis* L., unidentatus Ol.

Trixagidae. *Trixagus fumatus* F.

Dermestidae. *Dermestes* Frischii Kug., lanarius Ill., undulatus Brahm., bicolor F., lardarius L., ater Ol., *Attagenus piceus* Ol., pellis L., *Megaloma undata* L., *Ctesias serra* F., *Anthrenus pimpinellae* F., scrophulariae L., verbasci L.

Cistelidae. *Syncalypta setosa* Waltl., *Seminolus pilula* L., *Cistela sericea* Forst., *Pedilophorus niteus* Pz., *Simplocaria maculosa* Er. *Pelochares versicolor* Waltl.

Histeridae. *Hololepta plana* Füss., *Platysoma compressum*, Hbst. *Hister inaequalis* Ol., quadrimaculatus L., unicolor L., cada-verinus Hoffm., stercorarius Hoffm., finetarius Hbst., purpurascens Hbst., neglectus Germ., carbonarius Illig., quadrinotatus Scriba., uncinatus Illig., sepulchralis Er., corvinus Germ., *Saprinus nitidulus* Payk., aeneus F., sparsutus Solsky, amoenus Er., conjungens Payk., quadristriatus Hoffm. *Gnathonus rotundatus* Kug., *Abraeus globulus* Creutz., *Acrilus nigricornis* Hoffm.

Platyceridae. *Platycerus cervus* L., cervus L. var. capreolus Fuessl. *Dorcus parallelepipedus* L.

Scarabaeidae. *Scarabaeus sacer* L., *Gymnopleurus pilularius* L., *Copris lunaris* L., *Onthophagus taurus* L., verticicornis Laich., vacca L., vacca L. var. medius Pz., coenobita Herbst., fracticornis Preyssl., nuchicornis L., camelus F., fureatus F., ovatus L., lucidus Ill., Schreberi L., *Oniticellus fulvus* Goeze., *pallipes F., *Aphodius erraticus* L., subterraneus L., fossor L., haemorrhoidalis L., finetarius L., granarius L., sordidus F., rufus Moll., immundus Creutz., merdarius F., inquinatus F., prodromus Brahm., tristis Pz., quadrimaculatus L., varians Duft. satellitius Hbst., luridus F., *Oxyomus silvestris* Scop., *Pleurophorus caesus* Pz., *Rhyssenus germanus* L., *Psammodes sulcicollis* Ill. *Trox hispidus* Pont., sabulosus L., *Odontaeus armiger* Scop. *Geotrupes stercorarius* L., spiniger Marsh., mutator Marsh. *Lethrus cephalotes* Pall. *Pentodon* idiota Hbst. *Oryctes nasicornis* L., *Rhizophagus aequinoctialis* Hbst., vernus Germ. *Melolontha vulgaris* F., vulgaris F. var. albida Redtb., vulgaris F. var. ruficollis Muls., *Serica holosericea* Scop., *Anomala vitis* F., aenea Deg., *Phyllopertha horticola* L., *Anisoplia segetum* Hbst., austriaca Hbst., lata Er., *Hoplii graminicola* F., *Epicomelis hirta* Poda., *Leucocelis funesta* Poda. *Cetonia aurata* L., *Potosia marmorata* F., speciosissima Scop., floricola Hbst., **metallica F., *hungarica Hbst., *Valgus hemipterus* L.

Szontagh Gyula

Irta A. Ligner Lajos.

A magyar lepkészeti kar egyik buzgó tagja hunyta le szemét örök álmra: szepes-szombati Szontagh Gyula. Született 1840-ben Késmárkon s az ottani polgári iskolát végezvén, 1854-ben ugyanott kereskedői pályára lépett, majd Selmeczbányára, utóbb Budapestre és Bécsbe került, a honnan nagybátyja hívására Aradra jött s a Probst-féle kereskedői czégbe lépett, melynek főnöke maradt 1888-ig, midőn az üzleti pályától visszavonult.

Közéleti szereplését már 1866-ban kezdte, a midőn egyik alapítója lett a „Kereskedő Ifjuság Egyesületének“, melyből a mai „Aradi Kereskedők Köre“ alakult; 1873-ban pedig az „Aradi Kereskedelmi Testület“ alakításában vett tevékeny részt és mint annak elnöke 25 évig működött, mikor a testület őt örökös tiszteletbeli elnökévé választotta. Legfőbb gondja az ifjú kereskedő nemzedék helyes kiképzésére irányulván, teljes erejéből azon volt, hogy ennek a czélnek megfelelő intézetet létesítsen. Ez sikerült is s az »Aradi Kereskedelmi Akadémia«, mely később ministeri rendelet folytán felső kereskedelmi iskolává lett, örökké hirdetni fogja emlékét. Ezen a téren szerzett érdemeiért Ő Felsége 1891-ben régi nemességének épentartása mellett, a szepes-szombati előnevet adományozta.

Szontagh Gyula gondnoka, majd másodfelügyelője volt az aradi ág. hitv. ev. egyháznak. Mint igazgatósági tag közreműködött az aradi közuti vasút és téglagyár részvénytársaságnál, a légszeszgyárnál s az aradi első takarékpénztárnál. Évtizeden át beltagja volt az aradi kereskedelmi és iparkamarának és váltóbirája az osztrák-magyar bank fióktintézetének. Arad városának törvényhatósági tagja volt és a kereskedelmi minister megbízottjaként számos éven keresztül működött az aradi felső kereskedelmi iskolánál biztos gyanánt.

Ily sokoldalú tevékenység mellett még a lepkészetre is fordított gondot. Gyűjtési kedve már ifju korában felébredt és Késmárkon nem rendszeres ugyan, de elég gazdag lepkegyűjteményt állított össze. Miután élte folyása mint kereskedőnek nagyon változatos volt, Aradra jöttéig a gyűjtéssel felhagyott. Itt körülbelül 1885-ben kezdte el ismét a gyűjtést, most azonban már rendszeresen. Eleinte csak az Arad környékén található fajokra szorítkozott, de már 1888-ban, miután az üzletből kilépett és serdülő fia

Gusztav is kezére járhatott, vele évenként nagy kirándulásokat tett; így a Tátrába, Erdélybe s az Aldunára. Ezzel gyűjteménye mindinkább kiterjedt, úgy, hogy csakhamar a csere útjára tért. Érintkezésbe lépett egyes nagyobb ezégekkel és gyűjtőkkel. Ez uton gyűjteménye igen tekintélyes terjedelmet nyert s a palaearctikus fajok nagy részét foglalta magában. A gyűjteményt, mely külön szekrényben rendszeresen fel van állítva, Gusztáv fia folytatni fogja, miután ő 1901-ben gyógyíthatlan betegségbe esett, mely el is ragadta. Hosszas szenvedés után 1902. július 13-án Budapesten jobb létre szenderült. Béke poraira!

Különfélék.

A Botys sambucalis hernyói május második felében gyakran találhatók az orgonafa levelein, melyeket többféle módon használnak tartózkodásuk helyéül. 1. Egy levelet használnak tekintet nélkül a levél nagyságára, de a nagyobb leveleknek csak az alsó rész egyik szögletét sodorják, a kisebbeknél úgy járnak el, hogy azokat összehajtják, a levél két lemezfele azonban nem illik össze, mert az egyik félrésznek felső széle szabad. 2. A levéllemezek művészi összehajtása, ha a hajtáson három rész van, t. i. az elülső rész háromszögalakú és ez egyszersmind a legnagyobb: a két oldalrész, vagyis a két oldalról behajtott és tartózkodásul szolgáló rész és a csúcs, mely a háromszögalakú részre rá van hajtva, hol az átjáró van az egyik oldalrészből a másikba. A csúcsrész készítésénél azt vesszük észre, hogy oldalt félkör alakban van kivágva, mely oknál fogva a ráhajtás könnyen sikerül. 3. Lehet a tartózkodása alkalmas levéllemez csőalakú. 4. Lehet olyan alkotású, mint a Tortrixoknál és két, esetleg több levélből álló. A két levél használata a leggyakoribb, a levelek rendesen a kisebbekből valók, melyeknek egyikén mélyedés van és tartózkodásul szolgál, a másikat magára hajlitja. 5. Sajátszerű készítési mód, ha a hernyó a levéllemez két részét erősebben összeszorítja. Az erősebb összeszorítás hatással van a hernyóra, mert testének alakja is megváltozhatik, a mennyiben lapossá válik, és nem ritkán halálát idézi elő. Érdekes a hernyónak védekezési módja, midőn erősen esik, ha egy másik levelet rahajt, de néha vesztére, mert a nagy zápor az összenyomást okozhatja. A hernyó hajlékában társaséletről is lehet szó, mert menedéket szolgálhat a *Gracillaria syringella*-nak,

nemkülönben a melegebb évszakban az ablakon látható *Sciara pulicaris* nevű légynek is. A *Bolys sambucalis* bábjaból 10—12 nap alatt fejlődik a lepke.

D. E.

Nola centonalis Hb. Ez a csinos szövőpille igen széles körben van elterjedve, de sehol sem gyakori. Előfordul: Közép-Európában Szent-Pétervárig, Livlandig és Finnorszáig; délen: Közép- és felső Olaszországban, Korzika szigetén és Spanyolországban; keleten: Örményországban és Kirgiziában; világosabb fajváltozata var. *atomosa* Brem. az Amurvidéken, Koreáig és Japánig. Magyarországon eddig csak kevés helyen figyelték meg, úgymint Eperjesen, Nagyszebenben és Fiumében, en 1901. június havában Peszéken is találtam, még pedig nagyobb számban. Hoffmann szerint homokos száraz helyeken fordul elő s ez megegyezik saját tapasztalatommal; én ugyanis kizárólag homokos területen erdő szélén találtam. De valószínűtlen előttem az az állítás, hogy a hernyó apró növényeken él), holott a genusbeli hernyók többnyire zuzmóval táplálkoznak. Én a lepkét csaknem kivétel nélkül nyárfák vagy azok közelében levő akáczták derekán találtam; ennél fogva abban a véleményben vagyok, hogy a hernyó a nyárfán bőven tenyésző zuzmón él E mellett szól az analogia is, mert a *Nola cicatricalis*t mindig csak tölgyfa derekán találjuk, a melyen hernyója él. Németországban a lepke júliusban jelenik meg, és gyér nyíreszekben és fenyvesekben található: lehet, hogy ott hernyója eme fák zuzmóin él. Peszéken a lepkét június közepe után egészen friss példányokban is találtam ugyan, de sok kopott, rosz példányt is, még pedig túlnyomóan nőstényeket, a mi arra mutat, hogy röpkülési ideje már hanyatlóban volt; ámde fogtam egy hónappal utóbb a budapesti szép juhásznénál is egy kopott példányt. Röpkülési ideje tehát alighanem június elejétől július közepéig terjed. Nyugvó állapotban a lepke többnyire fejjel lefelé ül a fák derekén, (épen úgy mint a *N. cicatricalis* is) leggyakrabban úgy, hogy könnyen látható, olykor azonban úgy oda simul a kéreghez vagy a kéreg közé, hogy alig lehet észrevenni. A lepke alapszíne állandóan tejfehér, az alsó szárny gyakran szürkés. A barnás rajzolat azonban igen változó. A felső szárnyon haránt lefutó hullámvonal olykor kettős, de leggyakrabban befelé csak mintegy árnyékot vet; ezzel párhuzamosan, a tőtér határára egyszerű, néha igen homályos vonal szeli át a szárnyat. Számos példányon ez a belső vonal teljesen eltűnik, vagy alig látható. A hullámvonal is olykor igen gyöngén mutatkozik. Ellenben akad ritkán oly példány is, melyen a két vonal közt levő tér sötét szürkés barna színnel teljesen be van töltve. Ehhez tartozik egyetlen egy sötét példány is, melyen az egész felső szárny barnás színű, a hullámvonalon túl levő, rendszerint fehér szegélytér pedig barnás fehér. Az állatnak kiváló sajátása a felső szárnyon levő három, a rajznál sötétebb, egyenesen kiálló szőrpanamut, feltűnően nézve ezek feketés pettyeknek látszanak. Ezt a jellemző tulajdonságot egyik auctor sem említi.

A. Ágner Lajos.

1) Buckler, Larvae of British Butterflies 1886. III. p. 44. pl. 43. fig. 6.

A *Microgaster glomeratus* coconjai általában kétfélék vannak t. i. olyanok, melyekben a lárvák tartózkodási helyéül szolgáló hernyók maradványai nem találhatók és vannak olyanok, melyekben a tartózkodási helyül szolgáló hernyók megmaradtak. Azon coconok, melyekben a hernyónak holt teste megmaradt, rendesen kisebbek mint azok, melyekben a hernyónak híre-hamva sincs. A hernyó a cocon alján látható, feje és testének hátsó része rendesen kilóg, a cocon a hernyót nagyon vékony réteggel burkolja és így a coconnak belső része sértetlen. A *Pieris brassicae* hernyójának feje a jellemző rajzzal jól látszik. A hernyó testén hébe-hóba kis nyúlványt találunk, mely a bőr redőzetéből áll és alkalmasint úgy képződik, hogy ott több pete van és így több lárvá fejlődik. Ha a cocon alján maradt a hernyó, különböző fejlődési bábokat látunk, a mi természetes, mert az aránylag későbbben fejlődik is ott maradnak, és a fejlődésben 8—10 nap különbség lehet. A báb kezdetben fehér, később hátul kezd feketedni, azután potrohán mutatkoznak a fekete gyűrűk és legkésőbbben mutatkoznak a hasi oldalnak változásai. Vannak bábok, melyeknek burka vastagabb és ezekből talán soha sem fejlődnek a *Microgaster*ek. Hol a hernyó nem maradt meg, illetőleg nincs a cocon alján, a coconból több *Microgaster* fejlődik. Vannak coconok, melyekben kevés *Microgaster* található: 10—20, és vannak, melyekben 60—80 is található: ezeknek egy része azonban nem bontakozik ki a coconból. A mint tapasztaltam, a kisebb coconokban kevesebb *Microgaster* pusztul el, mint a nagyobbakban. Egy kisebb coconban megszámláltam 60 *Microgaster*t, egészen ki voltak fejlődve, és ezekből csak 25 nem hagyta el a cocont, egy nagyobban pedig 80 teljesen kifejlődött *Microgaster*t találtam és ezekből csak 42 szabadult ki, 18 maradt a belső részben, 20 a külső részben. A coconokat különböző helyeken találjuk, pl. fűnemű, növények, száraz cserjéken, fák ágain és az azokon talált coconokból fejlődött ki a legtöbb *Microgaster*. D. E.

Újabb adatok a magyar bogárfaunához. A magyar bogárfauna szaporításához a „Rov. Lapok”-ban Csiki Ernő által felhozott új adatokhoz részemről a következő — hirtokomban levő — új adatokkal járulhatok:

1. *Brachynnus crepitans* v. *strepitans* Duft. I. Bpest: Kis-Svábhegy.
2. *Hydraena nigrita* Germ. IV. Király-Helmecz.
3. *Lathridius nodifer* Westw. I. Bpest: Zugliget, Rupphegy, száraz fűcsomók alatt. — Ezen csinos állatka, melyet csak néhány évvel ezelőtt hűvezoltak be Közép-Európába, úgy látszik kelet felé mind jobban és jobban elterjed.
4. *Outhophagus ovatus* v. *ruficapillus* Brul. szórványosan a törzs-alakkal együtt.
5. *Aphodius subterraneus* v. *fuscipennis* Muls. I. Budapest.
6. „ *haemorrhoidalis* v. *sanguinolentus* Hbst. I Bpest, Imreg. IV. Sáros-patak.
7. „ *tristis* v. *vicinus* Muls. IV. Kis-Azar, S.-A.-Ujhely.
8. „ *biguttatus* v. *similis* Schilsky II. Kenese, IV. Tokaj.

9. *Aphodius biguttatus v. apicalis* Schilsky. IV. Tokaj.
10.   "   *inquinatus v. unibilus* Panz. II. Komárom, IV. Tokaj.
11.   "   *inquinatus v. centrolineatus* Panz. II. Komárom.
12.   "   *luridus v. variegatus* Hbst. I. Budapest.
13.   "   *luridus v. apicalis* Muls. I. Budapest.
14. *Ceronia aurata v. bilucida* Reitt. I. Budapest.
15. *Trichius fasciatus v. interruptus* Muls. IV. Sz.-Olyka.
16.   "   "   *v. dubius* Muls. IV. Bártfa.
17.   "   "   *v. pulchellus* Rossi IV. M.-Laborecz.
18. *Coccinella 4-punctata v. rustica* Wse IV. Nagy-Mihály.
19. *Coccinella 11-punctata v. pura* Wse IV. Geresely.
20. *Hiperaspis reppensis v. Teinturierii* Muls. IV. Nagy-Mihály

E helyen felemlitem, hogy a rendkívül ritka *Agyrtes bicolor* Lap. fajból Budapesten már a második példányt sikerült kézre kerítenem. Az elsőt 1900. év tavaszán falon mászkálva fogtam, a másodikat pedig az idei tavaszon, — a Jánoshegy oldalán egy korhadt fa odván összegyűlt száraz lomb közül rostáltam, a szintén elég ritka *Ischnodes sanguinicollis*-sal együtt. Nagyobb számban neveltem ezen évben a Magyarországból újabban kimutatott *Leptidea brevipennis* Muls. nevű czinezércfajt. Az eddig csak Délfranciaországból és a Kaukasusból ismert bogár fűzfavesszőből font piaci kosárral került hozzám, a melynek kivált vastagabb ágait álczái annyira összefurkálták, hogy a kosár a szó szoros értelmében darabokra hullott szét.

Hajóss József.

Rovarok a hazai muzeumokban. „Magyar Minerva” cím alatt a hazai muzeumok és könyvtárak czimkönyvét bocsátja közzé a Muzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelőisége. Eddigélé két kötet jelent meg. Az elsőt, melyet dr. Schönherr Gyula és dr. Esztegar László szerkesztett, gróf Széchenyi Ferencz remek életrajza nyitja meg, Fraknoi Vilmos főfelügyelő tollából. A 25 ívre terjedő kötet 696 könyvtár és 61 muzeumi rövid leírást tartalmazza. A második évfolyam, melyet dr. Schönherr Gyula vezetése alatt dr. Grün Albert szerkesztett és melynek élén Varju Elemértől gróf Batthyány Ignác életrajza áll, 36 íven 619 könyvtárt és 297 muzeumot, beleértve az iskolai gyűjteményeket, ismertet. Mindkét kötet igen nagy szorgalommal van összeállítva és tömördek érdekes adatot foglal magában. Itt csupán azokat a muzeumokat és iskolákat említjük meg, melyeknél a rovarok tekintélyes számban vannak képviselve. Ezek betűrendben a következők: *Besztercebánya*: Kir. kath. főgymnas. 4940 rovar.; *Brassó*: Ev. főgymnas. 13,380, Áll. főreálisk. 2255, Gör. kath. főgymnas. 6324 rovar; *Budapest*: Nemzeti Múzeum 1,178,703 állat (a rovarok nincsenek külön feltüntetve), M. kir. Tudományegyetem: csak az ásványok felemlítve, a rovarokról (Vángel-féle lepke gyűjtemény stb.) nincsen szó, II. ker. főreálisk. „számos rovar”, II. ker. főgymnas. 6000 állat (számos rovar); *Debreczen*: Főreálisk. 3 rovargyűjtemény; *Deés*: Szolnokdobokai muzeum: lepke-gyűjtemény; *Eger*: Áll. főreálisk. 5831 rovar (Kempelen R. lepkegyűjt.); *Eperjes*: Ev. collegium 3715 rovar (Hazslinszky Fr.

gyűjt.); *Felka*: Tátra-Muzeum: 2044 rovar; *Fiume*: Városi-Muzeum: Hoffmann-féle rovargyűjtemény; *Igló*: Ev. főgymn. 6027 rovar (Jermy G. és Geyer G. Gy. gyűjt.); *Kassa*: Városi-Muzeum 35,956 termr. tárgy; *Kisujszállás*: Ref. főgymn. 5265 állat, (számos rovar); *Kolozsvár*: Erdélyi Muzeum-Egylet 26,803 rovar, 396 pók, 68 százlábú (Franzenau-féle lepke-gyűjt. stb.); *Léva*: Áll. tanítóképző int. helyi fauna rovar-gyűjt. 2899 fajjal és iskolai rovar-gyűjt. 1258 faj; *Magyar-Ovár*: Gazd. akad. 8000 rovar; *Miskolcz*: Ref. főgymn. 9660 rovar; *Nagy-Bacskekerek*: Főgymn. 7407 állat (számos rovar); *Nagy-Ényed*: Bethlen-colleg. 10,112 rovar; *Nagy-Szeben*: Erdélyi természettudományi egyesület muzeuma, gazdag rovar-gyűjtemény; *Nyíregyháza*: Ev. főgymn. 4795 állat (számos rovar); *Pécs*: Kath. főgymn. 4658 rovar (Xanthus J. és dr. Kaufmann Er. gyűjt.), Áll. főreálisk. 5456 rovar (Viertl A. gyűjt.); *Poprád*: Kárpát-Egyesület muzeuma 3000 bogár és lepke, 180 pókfaj; *Porosony*: Kath. főgymn. 3428 rovar, Orvos-természettud. egyesület 14,718 nép- és természetrajzi tárgy; *Selmeczbánya*: Ev. lyceum 11,289 állat, (számos rovar), Kath. főgymn. 4977 állat, (számos rovar), Bányászati és erdészeti akad. 3000 rovar; *Sopron*: Ev. lyceum 3069 rovar, Áll. főreálisk. 4727 rovar; *Szeged*: Áll. főreálisk. 2000 rovar, Városi muzeum 9000 lepke és 16,000 bogár, (Praznovszky- és Vellay-féle gyűjt.); *Szegvár*: Muzeum, 5656 állat, (számos rovar). Azonkívül van számos városban 500—1000 darabból álló gyűjtemény, de viszont igen sok olyan iskola, melynek rovar-gyűjteménye 5—10—50 darabból áll.

A.

Báró Bornemisza Pál a folyó év elején természetrajzi és ethnographiai tárgyak gyűjtése céljából délkeleti Afrikába utazott és eleinte az angol gyarmatban fekvő Voi faluban állapodott meg, de csakhamar a Kilimandsaro-hegység déli részére utazott, még pedig sok véres küzdelem és viszontagság árán. Itt az 5860 m. magas Kilo hegy alján telepedett meg. Innen a környékre és távolabb, Afrika belseje felé gyűjtési kirándulásokat tett. A gazdag eredményt, azaz mintegy 1000 ethnographiai tárgyat, és számos állatot, kivált rovarokat és különösen lepkéket márís útnak indította a Magyar Nemzeti Muzeum számára. Mihelyt a küldemény megérkezett, bővebben fogjuk ismertetni.

A Nemzeti Muzeum rovargyűjteménye az 1901. év folyamán 10,248 példánnyal gyarapodott. Ezek között volt: 4036 Hymenoptera, 10,000 Coleoptera, 1593 Lepidoptera, 19,463 Diptera, 1176 Neuroptera és Pseudoneuroptera, 719 Orthoptera, 3159 Hemiptera. Azonkívül 253 Myropoda, 614 Arachnea és 2445 Crustacea.

Méhek a szalonban. A búr háborúban emlegetett Baden Powel angol ezredes édesanyja 30 évvel ezelőtt méheket kapott ajándékba s azokat szalonjában tartja. A szoba egyik falán sorban állanak művésziesen díszített talpazatokon a legfinomabb szalmából készült kaptárak, melyek minden nyílása üveggel van elzárva, úgy, hogy a méhek működését meg lehet figyelni, anélkül,

hogy tőlük tartani kellene. Minden kaptárból kályhaesőszerű cső vezet más, nagyobb csőbe, melyen át a méhek a szabadba juthatnak. Ott szedik a mézet s azt ugyanazon az úton szépen haza hozzák. Igazán ügyes gondolat.

Tarantela vadászat. Észak-Amerikának délnyugati részeiben, kivált déli Kaliforniában nagy mennyiségben fordul elő a Tarantela nevű veszedelmes óriási pókfaj. Ezt a nyári hónapokban, a mikor legszámosabban mutatkozik, az iskolás gyerekek gyűjtik össze. Egész felszerelésük néhány pléhdobozból, födeles befőttes üvegekből, kanna vízből es két vékony hosszú pálczából áll, a melyekkel az állatokat igen ügyesen meg tudják fogni. Ha nem látják a pókot futkosni, a talajban levő bizonyos lyukakat keresnek, melyeknek széle fehéres, selymes szövettel van ellátva: mert ezekben laknak a pókesaládok. Az ily lyukban a kis vadász kevés vizet önt, melytől ez a pók irtozik. A váratlan hideg fürdőtől azonnal megjelenik a fölszínen, a hol a fiú a pálczikákkal elfogja s egyik edénybe teszi, de mindegyikbe csak egyet, mert az amúgy is igen harapós állat a fogságban dühösen egymásnak esik s egymást megcsonkítják, megölik. Ily módon a fiúk néhány hónap alatt ezrével szedik össze a pókokat, melyek darabjáért a kereskedők 2 centet (m. c. 10 fillért) fizetnek. Ezek az állatokat gasolin- vagy terpentinben megölik, darabka kéregpapírra tűzik és kis dobozban 25 centen elárusítják a gyűjtőknek és utazóknak.

Rovarok mint a Telegraph rontói. Keleti Afrikában, hol már az éghajlat és a növényzet is nagy nehézségeket gördít a telegraph-vonalak létesítése ellen, e tekintetben még a rovarokkal is kell számolni, kivált a termiták (fehér hangyák) zavarják gyakran a vezetéket. Ezek az állatok nagyon tudják becsülni azt az oltalmat, melyet az isolatorok üvegharangja szél és zivatar ellen nyújthat, s ennél fogva nagy buzgalommal és fáradsággal czepelek fel a póznán apró göröngyöket, melyeket az isolatorba beleépítik. Ez a sárház csakhamar elfödi a harang külső szélét, sőt idővel az isolator külső felületét is. Mihelyt ez a földréteg a telegraph sodronyt érinti, összeköti azt azzal a darab vassal, mely az isolatort tartja s így a pózna útján létesíti az összeköttetést a földdel. Ez által megszakad a vonal üzeme, mivel a villam folyam hatástalanul a földbe száll, a helyett, hogy a következő állomást elérné. A vezetékek másik ellensége egy csaknem tenyérnyi nagyságú pókfaj, mely igen eros fonalakkal óriási hálót sző. Az ily háló nem ritkán elfoglalja a pózna és sodrony képezte egész háromszöget, és vagy a póznak útján, vagy közvetlenül eszközli a földdel való érintkezést, mely a huzalt megszakítja.

Dr. Daday Jenőt, a magyar nemzeti muzeum segédőrét, a műegyetemi magántanárát, a m. t. Akademia tagját és lapunk munkatársát, Ő Felsége a műegyetem rendes tanárává nevezte ki. Öszintén örvendünk a jeles tudós előmenetelén!

Irodalom.

Dr. C. Kertész. *Catalogus Dipteriorum hucusque descriptorum. Volumen II. Cecidomyiidae, Limnobiidae, Tipulidae, Cylindrotomidae.* Budapestini, 1902. 359 lap. *Ára 20 kor. 10 fillér.*

Dr. Kertész Kálmán nagy szorgalommal összeállított Diptera-katalogusának most jelent meg a 2. kötete, mely az *Oligoneura* és *Polyn eurákat* tartalmazza. A *Cecidomyiidae*, *Limnobiidae*, *Tipulidae* és *Cylindrotomidae* családokból 206 nemhez tartozó 2478 faj felsoroltatik, azonkívül még egy nem egy fajjal, melynek hovátartozása ismeretlen. E kötet nagy részét a *Cecidomyiidae* foglalják el: ezekről a systematikus jegyzéken kívül még egy külön jegyzék is van, melyben a fajok tápnövényeik szerint vannak felsorolva. A kötet az elsőnek méltó társa: kiállítása, nyomása kifogástalan és csinos.

Cs. E.

Tomala, Ferd., *Sesia empiformis* Esp. var. *hungarica* mihi (n. var.) XII. Jahresbericht d. Wien. Ent. Ver. 1901. p. 13—16.

Egyszerű fordítása ama leírásnak, mely a R. L. 1901. márciusi füzetében (VIII. 47—56. l.) megjelent.

A.

Bernhauer, Dr. Max, Beitrag zur Staphylinidenfauna des palaearctischen Gebietes. (Münchener koleopterolog. Zeitschr. I, 1902. p. 54—62).

Több új Staphilinida leírása; hazaiak a következők: *Mycetoporus imperialis* (Mehádia), *Lathrobium Taxi* (Mehádia) és *Astacops* (nov. gen.) *mehadiensis* (Mehádia)

Csiki Ernő.

Daniel, Dr. Josef, Das Aphodius-Subgenus Agolius Muls. (Münch. koleopt. Zeitschr. I, 1902 p. 73—76).

Az *Agolius* alnembe tartozó fajok ivari heteromorphismusa és a fajok egy részénél az elülső lábszár végtüskéjének különböző alakja a két ivarnál az oka annak, hogy ezekre nem figyelve, új meg új fajokat írtak le, sokszor a két ivart külön-külön. Dr. Daniel e csoportot most behatóan tanulmányozta, az ide tartozó fajokat jól distingválta. Magyarországon csak 2 faj fordul elő a magasabb hegyeken, ezek a *mixtus* Villa és *montanus* Erichs., mely utóbbinak ?-ét Reitter 1897-ben *Aph. Deubeli* név alatt írta le, azonban ezek szerint faunánkból törölendő, illetve a *montanus*-szal egyesítendő.

Csiki Ernő.

„ROVARTANI LAPOK“

Auszug der Aufsätze dieser in ungar. Sprache erscheinenden entomologischen Monatsschrift

Unter Mitwirkung von

Dr. A. Bedő, Dr. C. Chyzer, Dr. G. Entz und Dr. G. Horváth

redigirt von

L. v. Aigner-Abafi und E. Csiki.

Budapest IV., Molnár-utca 24.

1902. Oktober.

IX. Band

Heft 8.

S. 153. **J. Lösy**: **Commensalismus der Biene und Bienenlaus** (*Braula coeca*), einer eigenthümlichen Fliegenart, die von Réaumur, Taschenberg, Müggenburg u. A. einfach für parasitisch, von Anderen, wie Peréz und Bálint für commensalistisch gehalten wurde, ohne aber positive Beweise vorbringen zu können. Verfasser studirte die Lebensweise dieses Thieres (Abbild. p. 155.) Dasselbe überwintert in den Bienenkörben und beginnt sich im Frühling fortzupflanzen, was bis zum Spätsommer fortgesetzt wird, so, dass die Zahl bedeutend anwächst. Die Parasiten halten sich zumeist auf der Königin auf und übergehen erst auf die Arbeiter, wenn diese die Fütterung der Larven besorgen, wobei sie von der Nahrung naschen, welche denselben zugeführt wird. Sobald die Fütterung beendigt ist, finden sich Alle auf der Königin ein, auf welcher auch die Paarung stattfindet. Ihre Zahl nimmt bis Ende November derart zu, dass die Königin in die Gefahr kommt, derart geschwächt zu werden, dass sie noch im Spätherbst unkommt; bei hochgradiger Infection (in unrein gehaltenen Körben) kann dies schon im Sommer erfolgen, was zum Verfall der ganzen Familie führen kann. Verfasser charakterisirt hierauf die Mundwerkzeuge der Bienen; die der Drohnen sind am schwächsten, die der Arbeiter am besten entwickelt, erstere bieten der *Braula* zu wenig Nahrung, bei letzteren kann sie dieselbe schwer erlangen, dies ist am leichtesten bei der grössern und trägern Königin, deren Mundwerkzeugen sich denn auch die der *Braula* angepasst haben. Dies soll in einem zweiten Aufsatz nachgewiesen werden.

S. 156. **L. v. Aigner-Abafi**: **Geschichte der Nemeophila Metelkana**. I. Dieser schöne Spinner wurde von F. Metelka 1859 entdeckt, war aber nach dem Tode desselben verschollen und erst 1899 gelang es wieder, die Raupe aufzufinden.

S. 161. **A. Halász**: **Beiträge zur Fauna der Stadt Makó**. I. Verzeichniss der in der Umgebung gesammelten Käfer, 1262 Arten.

S. 167. **L. v. Aigner-Abafi**: **Julius v. Szontagh**, Vorstand der evang. Gemeinde, Directionsmitglied der Sparcassa und industrieller Unternehmungen zu Arad, ein eifriger Sammler und Liebhaber der Schmetterlinge, geb. 1840, ist am 13. Juli 1902 in Budapest gestorben.

Kleinere Mittheilungen.

S. 168. *E. D.*: *Botys sambucalis*. Beschreibung der verschiedenen Art, in welcher die Raupe ihre Behausung herstellt.

S. 169. *L. v. Aigner-Abafi*: *Nola centonalis* Hb. Verfasser hat diesen hübschen kleinen Spinner, welcher nur von wenigen Orten Ungarns bekannt war, und als sehr selten galt, zu Peszér in grösserer Anzahl an Akazien und Pappeln, ebenso wie *N. citricalis* sitzend gefunden und vermuthet, dass die Raupe nicht wie behauptet wird, an niederen Pflanzen, sondern an Pappelflechten lebe. Der Falter hat auf den Vorderflügeln drei, gerade empor ragende Haarbüschel, welche dunkler als die übrige Zeichnung, für den ersten Blick als schwärzliche Punkte erscheinen. Dies charakteristische Merkmal wird in keiner Beschreibung erwähnt.

S. 170. *E. D.*: *Microgaster glomeratus*. Über die Cocons dieses Parasiten.

S. 170. *J. Hajóss*: *Neuere Beiträge zur Käferfauna Ungarns*. Aufzählung von 20, für Ungarn neuer Formen. Verfasser erwähnt, dass er *Leptidea brevipes*, bisher blos aus Südfrankreich und dem Kaukasus bekannt, aus einem von Weidenruthen geflochtenen Korbe in grosser Anzahl gewonnenn habe.

S. 171. *Insekten in ungarischen Museen*. Das Landes-Oberinspectorat der ungarischen Museen und Bibliotheken edirt ein Jahrbuch „Magyar Minerva“, in dessen ersten 2 Bänden 696 und 61, bezw. 619 Bibliotheken und 297 Museen kurz geschildert werden. Es werden 27 Städte mit belangreicheren Insekten-Sammlungen nahmhaf gemacht, an erster Stelle das Ungar. National-Museum mit 1, 178, 703 Thieren, darunter Insekten in grosser Anzahl.

S. 172. *Baron Paul Bornemisza* reiste Anfang 1. Jahres nach Südost-Afrika, um naturhistorische und ethnographische Gegenstände zu sammeln. Nach vielen Mühseligkeiten erreichte er das Kilimandsaro-Gebirge und siedelte sich am Fusse des 5860 m. hohen Kilo an. Von hier unternahm er Expeditionen in die Umgebung und in das Innere von Afrika. Das Ergebniss, ca. 1000 ethnographische Gegenstände und zahlreiche Thiere, namentlich Insekten und insbesondere Schmetterlinge, hat er bereits an das Ungar. National-Museum expedirt.

S. 172. *Die Insekten-Sammlung der Ungar. National-Museums* hat im J. 1901 um 40, 248 Stück zugenommen, u. z. über 4000 Hymenopteren, 10000 Coleopteren, an 1600 Lepidopteren, ca. 19590 Dipteren, an 1200 Neuropteren und Pseudoneuropteren, 710 Orthopteren und 3159 Hemipteren; ausserdem 253 Myriopoden, 614 Arachneen und 2445 Crustaceen.

S. 173. *Dr. E. v. Daday*, Custos-Adjunct des Ungar. National-Museums, Docent des Polytechnikums, Mitglied der ungar. Akademie des Wissenschaften und Mitarbeiter der *Rovartani Lapok*, wurde zum ord. Professor am Polytechnikum ernannt.

Következő madárbőröket stb. vagyok hajlandó eladni vagy rovarokért becserezni: 1 Turdus iliacus ♂; 3 Cyanecula suecica ♂; 1 Loxia curvirostra ♂; 2 Pinicola enucleator ♂; 3 Nucifraga cariocatactes; 6 Nucifraga macrorhyncha; 1 Aegialitis hiaticula; 1 Somateria spectabilis ♂; 1 Cardinalis cucullatus. Brasilia 1 Jégmadár N. Guinea; 1 Varró madár N. Guinea; 1 Mustela nivalis; 1 Csiga gyűjtemény (földgömbi); 1 Mufflon-szarv, fél koponyával; 1 Photograph apparatus complet.

Tavarnok u. 7. N.-Tapolcsány.

Kelecsényi Károly.

Coleoptera-kereskedés. Mint honunkban a legrégebb és legnagyobb rovarkereskedés tulajdonosa, ajánlom magángyűjtőknek, iskoláknak, gazdaszoknak és erdészeknek 8000 hibátlanul meghatározott honi és külföldi fajból álló rovar-készletemet. Honi faunánk közönséges és leg rit k á b b fajai nagy számban, továbbá több száz exotikus faj. Iskolák részére gyűjteményeket olcsón állítok össze. Honi gyűjtőkkel szívesen lépek csereviszonyba.

Megkeresésre nyomtatott árjegyzéket ingyen és bérmentve küldök.

Német-Bogsán. (Krássó-Szőrénymegye.)

Merkl Ede.

Magyarország madarai. A hazai madárvilág megismerésének vezér-fonala. Írta: Dr. Madarász Gyula. Ezen munkából megjelent az 1—7. füzet: az első füzet a szisztematikai részzel kezdődik s az Éneklők rendjének négy családját, ugymint: a varjú-, sárka-rigó-, seregély- és pintyféléket; a második füzet a pacsirta-, billegtető- és poszátaféléket; a harmadik a vízirigó-, ökörszem- és rigóféléket; a negyedik pedig a pipőke-, czipőke-, küllő-, famászó-, gébics-, selyemfark-, fecske- és légykapóféléket; az ötödik a rikácsolókat, kakuk-, harkály- és bagoly-féléket, a 6. a ragadozókat a 7., mely most jelent meg, az evezőlábúakat és lúdalkúakat tartalmazza.

A munka díszes kiállításban, a szerző eredeti rajzaival, és színes táblákkal, quart formátumban 10—12 füzetben fog befejezést nyerni. Az általános ismeretekre vonatkozó bevezető rész az utolsó füzetben a tárgymutatóval egyetemben jelenik meg.

Előfizetési ára 1—1 füzetnek 3 kor, az egész munkának 20 korona. Az előfizetési pénzek a Magyar Nemzeti Múzeum Igazgatóságához vagy a *Rovartani Lapok* szerkesztőségéhez czimzendők.

CATALOG DER

Lepidopteren des palaearctischen Faunengebietes.

Von

Dr. O. Staudinger und Dr. H. Rebel.

2 Theile in einen Band gebunden.

Preis 20 Kronen

Szerkesztőségünk útján is megrendelhető.

Entomologiai művek.

Általános. *A Magyar Birodalom Állatvilága.* (Fauna Regni Hungariae). III. kötet. Arthropoda. Kiadja a k. m. Természettudományi Társulása. Ára 35 kor., társulati tagoknak 20 kor. — *Kárpáti E.* Állatmuzeum, utasítás állatok kitömésére s eltartására, és csontvázak készítésére, ábrákkal 1 kor 40 fill. — *Bein K.* A kis rovargyűjtő. Utasítás a kiválóbb rovarok megismerésére és gyűjtésére 2 kor. — *Szekeres F. Ö.* A rovargyűjtő 1 kor. 60 fill. — *Lejtényi S.* Rovargyűjtő. Segédkönyv a középiskolai ifjuság számára, kötve 1 kor. — *Kriesch J.* A rovarok világa. 16 ábrával 80 fill. — *Kirándulók* zsebkönyve. 70 rajzzal, kötve 3 kor. 50 fill. — *Dr. Lendl A.* Rövid útmutatás a természetrajzi gyűjtemények konzerválásához 80 fill. — *Dr. Daday J.* Rovartani műszótár 1 kor. 60 fill. — *Hoffer,* Praxis der Insektenkunde, 3 kor. — *Kolbe,* Einführung in die Kenntniss der Insekten 17 kor.

Hymenoptera. *Mocsáry S.* A magyar fauna fémdarazsai 2 kor. 40 fill. A magyar fauna másnejű darazsai 2 táblával 1 kor. 20 fill. Adatok Magyarországi fűrkész darazsainak ismeretéhez I. 1 kor. 20 fill. Földünk lémdarazsainak magánrajza 40 kor.

Lepidoptera. *Bein K.* A kis lepkegyűjtő. A lepkék ismertetése és gyűjtése 2 kor. — *A. Aigner L.* A lepkészet története Magyarországon 3 kor. — *Aigner-Pável-Uhrvk,* Magyarország lepkéinek jegyzéke 5 kor. — *Berge,* Schmetterlingsbuch 8. Aufl. 1900 Abb. auf 50 farb. Tafeln 25 kor. 20 fill. — *Hofmann,* Die Gross-Schmetterlinge Europas 2. Aufl. 2000 Abb. auf 71 farb. Tafeln 30 kor. Die Raupen der Gross-Schmetterlinge Europas 1900 Abb. auf 50 Tafeln 30 kor.

Diptera. *Tömösváry Ö.* Egy tömegesen tenyésző légyfaj az Alsó-Duna mellékeiről 3 tábl. 60 fill. — *Kertész K.* Catalogus Tabanidarum orbis terrarum universi 6 kor.

Coleoptera. *Török P.* Bogár-határozó 2 kor. 80 fill. — *Bein K.* A kis bogárgyűjtő. A bogarak ismertetése és gyűjtése 2 kor. — *Calwer,* Käferbuch 5. Aufl. mit 48 color. Tafeln 24 kor. — *Seidlitz,* Fauna Transsylvanica 12 kor.

Hemiptera. *Dr. Horváth G.,* Adatok a hazai féltrüpek ismeretéhez 40 fill. A magyarországi Psyllidákról 40 fill. Az Eremocoris-fajok magánrajza. 2 tábl. 60 fill.

Orthoptera, Pseudoneuroptera és Neuroptera. *Pungur Gy.* A magyarországi tücsökfélék természetrajza 6 tábl. 5 kor. — *Kohaut R.* Magyarország szitakötő-féléi. 3 színes tábl. 2 kor. 60 fill.

Myriopoda. *Dr. Daday J.* A magyarországi Myriopodák magánrajza 4 táblával 4 kor.

Arachnoidea. *Dr. Chyzer K. és Kulczynski L.* Araneae Hungariae 3 kötet 24 kor. — *Herman Ö.,* Magyarország pókfaunája 3 kötet, csak a 2—3. kötet kapható 16 kor. — *Dr. Lendl A.* A pókok, különösen a kerekhálós pókok természetes osztályozása 1 kor. — *Karpeles L.* Adalék Magyarország atkafaunájához. 8 táblával 2 kor.

Crustacea: *Dr. Daday J.* A Magyarországon eddig talált szabadon élő evezőlábú rákok magánrajza. 4 tábl. 3 kor. A magyarországi Branchipus-fajok átnézete. 1 kor. A magyarországi Diaptomus-fajok átnézete 1 kor.

Catalogus Endomychidarum.

Conscript

Ernestus Csiki.

A Museo Nationali Hungarico editus. Budapestini 1901.

Ára 3 korona.

E művek szerkesztőségünk útján is megrendelhetők.

Szénidli Sándor könyvnyomdája Budapest, VI., Szerecsen-u 6.

Box 9 - 1001 B
1902 - OKT.

SMITHSONIAN INSTITUTION LIBRARIES

3 9088 01427 0375